

**ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

Буртовой Максим Олександрович

УДК 343.51-53

**ДОКУМЕНТ ЯК ПРЕДМЕТ ЗЛОЧИНІВ
У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

12.00.08 – кримінальне право та кримінологія;
кримінально-виконавче право

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Дніпропетровськ – 2010

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ, Міністерство внутрішніх справ України.

Науковий керівник –

доктор юридичних наук, професор

Мисливий Володимир Андрійович,

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ,
проректор з наукової роботи.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор

Дудоров Олександр Олексійович,

Луганський державний університет внутрішніх справ ім. Е.О.Дідоренка,
професор кафедри кримінального права;

кандидат юридичних наук

Ужва Лілія Олександрівна,

Академія митної служби України,
начальник організаційно-методичного відділу
Інституту післядипломної освіти.

Захист відбудеться «__» _____ 2010 року о «__» годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 08.727.02 Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ за адресою: 49005, м. Дніпропетровськ, просп. Гагаріна, 26.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ: (м. Дніпропетровськ, просп. Гагаріна, 26).

Автореферат розісланий «__» _____ 2010 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

С.М. Школа

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Господарська діяльність як сфера обігу основної маси матеріальних цінностей у суспільстві завжди була об'єктом злочинних посягань, а їх предметом – документи, що матеріалізують цю діяльність та виконують в ній багато інших функцій. За статистичними даними ДІТ МВС України, у сфері господарської діяльності було вчинено у 2005 р. – 8974 злочинів, 2006 р. – 8726, 2007 р. – 9029, 2008 р. – 8638, 2009 р. – 8174, за I півріччя 2010 р. – 5266 злочинів.

Документи у сфері господарювання визначають вид діяльності її суб'єктів, напрямки отримання прибутку, укладання відповідних угод, порядок розподілу прибутку і покриття витрат, дозволяють простежити будь-які господарські операції. У зв'язку з цією особливою важливістю документів у сфері господарської діяльності та їх певними властивостями й ознаками, що мають кримінально-правове значення, вони, як правило, відіграють роль предметів вказаних злочинів.

Кримінально-правові проблеми господарських злочинів досліджено в роботах П. П. Андрушка, М. І. Бажанова, А. С. Беніцького, Л. П. Брич, Б. В. Волженкіна, Л. Д. Гаухмана, Н. О. Гуторової, О. О. Дудорова, О. Г. Кальмана, В. В. Коваленка, М. Й. Коржанського, П. С. Матишевського, М. І. Мельника, В. О. Навроцького, Ю. В. Опалінського, В. О. Останіна, М. М. Панова, М. І. Хавронюка, В. В. Сташиса, Є. Л. Стрельцова, В. Я. Тація, Л. В. Ужви, Ю. С. Шемшученка та інших вчених.

Особлива увага концептуальним положенням вчення про предмет злочину була приділена в кандидатській дисертації Є. В. Лащука "Предмет злочину в кримінальному праві України" (2005 р.). Водночас науці кримінального права бракує ґрунтовних досліджень, присвячених поглибленому вивченню предметів окремих видів злочинів, зокрема документів як предметів злочинів у сфері господарської діяльності.

Аналіз кримінального законодавства свідчить, що 21 стаття чинного Кримінального кодексу України (далі КК України) містить термін «документ», третина з яких знаходиться у розділі VII Особливої частини «Злочини у сфері господарської діяльності» – ст. ст. 200, 215, 221, 223¹, 233, 234, 235 КК). Всього вказаний розділ обіймає 43 кримінально-правові норми, із яких у 38 складах злочинів диспозиції сформульовані таким чином, що вчинення цих діянь можливе лише з використанням документів.

Як показує вивчення слідчої та судової практики при кваліфікації злочинів у сфері господарювання часто припускаються помилок саме при встановленні ознак та кола документів, що можуть бути предметом цих злочинів. У 42,8 % злочинів у сфері господарської діяльності документи є предметом злочину, а в 34 % діянь, що кваліфікуються за сукупністю злочинів

(проти власності, службові тощо), вони є предметом і засобом вчинення суспільно небезпечних посягань.

У теорії кримінального права, оглядах судової практики містяться положення та рекомендації, що стосуються кваліфікації суспільно небезпечних діянь, пов'язаних з документами, однак вони не завжди сприяють уникненню помилок при кваліфікації злочинів у сфері господарської діяльності, оскільки часто є суперечливими, неповними або навіть помилковими.

Викладене свідчить про актуальність обраної теми дослідження, адже лише на основі чіткого розуміння сутності документа як предмета злочинів у сфері господарської діяльності, його властивостей, видів та відмінностей від інших ознак можливе правильне застосування кримінального законодавства за аналізовані злочинні посягання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Обрана тема дослідження відповідає положенням Комплексної програми профілактики правопорушень на 2007-2009 рр., затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України № 1767 від 20.12.2006 р., Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2005-2010 рр. НАПрНУ, Тематиці пріоритетних напрямів наукових та дисертаційних досліджень, які потребують першочергового розроблення і впровадження в практичну діяльність органів внутрішніх справ на період 2004-2009 рр., затвердженої наказом МВС України № 755 від 05.07.2004 р. (п. 2.5), та планам науково-дослідної роботи Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.

Тема дисертації затверджена Вченою радою Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ 31 січня 2005 р. (протокол № 5).

Мета і завдання дослідження. Мета роботи полягає у вирішенні комплексного наукового завдання щодо з'ясування поняття та сутності документа як предмета злочинів у сфері господарської діяльності, визначення його ознак, класифікації та властивостей, відмежування від засобів вчинення цих та інших суміжних суспільно небезпечних діянь, а також розробки науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення кримінального законодавства.

Поставлена мета зумовила необхідність вирішення таких завдань:

- визначити поняття та ознаки документа у кримінальному праві;
- дослідити документи як предмети злочинів та з'ясувати їх кримінально-правове значення;
- здійснити класифікацію документів як предметів злочинів у сфері господарської діяльності;
- виявити властивості документів як предметів злочинів у сфері господарської діяльності;
- відмежувати документи як предмети злочинів у сфері господарської діяльності від засобів вчинення злочинів;
- визначити види документів як предметів злочинів у сфері господарської діяльності;

- дослідити окремі види документів як предметів злочинів у сфері господарської діяльності;
- вивчити зарубіжний досвід кримінально-правової охорони господарської діяльності від злочинів, що вчиняються шляхом використання документів;
- розробити пропозиції по вдосконаленню кримінально-правової охорони господарської діяльності;
- виробити рекомендації для підрозділів досудового слідства та державної служби боротьби з економічною злочинністю органів внутрішніх справ щодо виявлення та розслідування злочинів у сфері господарської діяльності, вчинених з використанням документів, та особливостей їх кваліфікації.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, пов'язані з документом як предметом злочинів у сфері господарської діяльності.

Предметом дослідження є документ як предмет злочинів у сфері господарської діяльності, його сутність, ознаки, класифікація, взаємозв'язок з іншими елементами та ознаками складу злочину, та його значення при кваліфікації цих злочинів.

Методи дослідження обрано з урахуванням поставленої мети і завдань. Методологічну основу дисертації склали такі загальнонаукові та спеціально-наукові методи пізнання: історико-правовий – при аналізі генезису вчення про документ як предмет злочину у сфері господарської діяльності (підрозділ 1.1, 2.1, 3.2); діалектичний – при визначенні понять та класифікації документів, що мають кримінально-правове значення (підрозділи 1.1, 1.2); порівняльно-правовий – при аналізі кримінального законодавства зарубіжних країн у контексті вчення про документ як предмет злочину (підрозділи 1.1, 2.1); конкретно-соціологічні (інтерв'ювання, анкетування) – при опитуванні працівників державної служби боротьби з економічною злочинністю, підрозділів досудового слідства органів внутрішніх справ та суддів (підрозділи 1.2, 2.2, 2.3); статистичний – при вивченні кримінальних справ; аналіз та узагальнення дозволили вивчити зібраний емпіричний матеріал, сформулювати висновки і пропозиції щодо ролі документа при вчиненні злочинних діянь у сфері господарської діяльності.

Науково-теоретичним підґрунтям дисертації стали монографічні та інші праці вітчизняних і зарубіжних вчених у галузі кримінального, господарського, цивільного, фінансового, податкового та інших галузей права.

Емпіричною базою дисертації є: статистичні дані ДІТ МВС України та Верховного Суду України за 2002-2010 рр. про злочини у сфері господарської діяльності, матеріали вивчення 287 кримінальних справ про злочини у сфері господарської діяльності, що перебували у провадженні слідчих підрозділів та розглянуті судами Дніпропетровської, Донецької, Закарпатської, Запорізької, Київської, Кіровоградської, Миколаївської, Одеської, Полтавської, Харківської областей та АР Крим; результати опитування 150 працівників ОВС, СБУ, податкової міліції, прокуратури та суду; роз'яснення

Пленуму ВСУ.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших в Україні монографічних досліджень стосовно комплексного вивчення поняття і класифікації документів, що мають кримінально-правове значення у сфері господарської діяльності як предметів злочинів. У роботі викладено рекомендації та пропозиції для вдосконалення норм кримінального законодавства та практики їх застосування, що характеризуються новизною, зокрема:

вперше:

- сформульовано поняття та ознаки документа як предмета злочинів у сфері господарської діяльності – це створений і складений особою за встановленою відповідними нормативними актами формою матеріальний носій із зафіксованою на ньому інформацією з необхідними реквізитами, що стосується фінансової, податкової, бюджетної, банківської, підприємницької та іншої господарської діяльності, має відповідний статус, певне коло користувачів та юридичне значення у сфері господарської діяльності, а також є самостійною ознакою цих злочинів;

- визначено види та ознаки документів як предметів злочинів у сфері господарської діяльності, які поділяються на офіційні, бухгалтерські та інші облікові. Офіційними слід визнавати не тільки документи, що видаються органами державної влади та органами місцевого самоврядування, а й іншими особами та організаціями, уповноваженими цими органами засвідчувати факти, що мають юридичне значення. Бухгалтерським є документ, складений за встановленою законодавством формою, у якому на паперовому або машинному носії зафіксовано інформацію у грошовому вираженні про майно, зобов'язання організації та господарські операції. Іншими обліковими документами є такі, складання яких призначено для формування даних бухгалтерського обліку, що відображає господарську діяльність;

- надано поняття офіційного документа, що використовується при вчиненні злочинів у сфері господарської діяльності та має кримінально-правове значення. Це документ, що засвідчує факти, які мають юридичне значення у сфері господарської діяльності, створений уповноваженою на те державою юридичною або фізичною особою та має встановлену законом форму і підпадає під дію системи реєстрації, суворої звітності й контролю за обігом;

- розроблено класифікацію документів, що є предметами злочинів у сфері господарської діяльності: а) з урахуванням їх ролі у складі злочину, що виступають як предмет злочину або засіб його вчинення; б) за категорією доступу до них – на загальнодоступні та з обмеженим доступом; в) залежно від характеру правовідносин, пов'язаних з видовими та безпосередніми об'єктами господарських злочинів;

удосконалено:

- підхід щодо визначення видів документів, які виступають предметами злочинів у сфері господарської діяльності на: паперові та електронні; документарні та бездокументарні; офіційні та неофіційні; цінні та бухгалтерські; видані державними органами та юридичними чи фізичними особами; забезпечені державою чи юридичною особою; іменні та на пред'явника; майнові та грошові;

- систему класифікації документів як предметів злочинів у сфері господарської діяльності за критеріями, що обумовлюється особливостями їх зв'язку з іншими елементами та ознаками зазначених складів злочинів за: видовим та безпосереднім об'єктами посягання; видами предметів (основний, додатковий, опосередкований); характером та обсягом злочинних дій з приводу предмету або впливу на останній; формою вини, мети і мотиву з приводу поводження з предметом злочину; суб'єктами господарських злочинів (загальний, спеціальний);

дістали подальшого розвитку:

- теоретичне обґрунтування класифікації злочинів, передбачених розділом VII Особливої частини КК України «Злочини у сфері господарської діяльності», що можуть бути вчинені з використанням документів: 1) пов'язані зі справжніми документами, які: а) є предметом посягання або б) необхідні для здійснення певного виду господарської діяльності, але відсутні у винного; 2) пов'язані з підробленими документами, які: а) підроблені винним або б) використані ним у суспільно небезпечних цілях;

- підходи щодо критеріїв розмежування злочинів із використанням документів у сфері господарської діяльності від конкуруючих та суміжних складів злочинів (проти власності; проти авторитету органів державної влади, місцевого самоврядування та об'єднань громадян; у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку; у сфері службової діяльності);

- поняття підроблення документів, що використовується при вчиненні злочинів у сфері господарської діяльності, шляхом уніфікації кримінально-правового визначення, під яким слід розуміти протиправну діяльність, сутність якої полягає у повній або частковій зміні початкового змісту документа.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані у дисертації теоретичні положення, висновки та пропозиції можуть бути використані у:

- *науково-дослідній роботі* – для подальшого дослідження проблем кримінальної відповідальності та запобігання злочинам, пов'язаним із незаконним використанням документів у сфері господарської діяльності (акт впровадження Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ від 19.11.2009 р.);

- *правотворчій діяльності* – для вдосконалення кримінального законодавства України, зокрема стосовно охорони сфери господарської діяльності;

- *правозастосовній діяльності* – для вдосконалення діяльності правоохоронних та судових органів щодо виявлення, розслідування та кваліфікації злочинів у сфері

господарської діяльності, що вчиняються з використанням документів. Результати дослідження впроваджено в діяльність Департаменту державної служби боротьби з економічною злочинністю органів внутрішніх справ МВС України, слідчого управління МВС України на залізничному транспорті, а також на приватному підприємстві – ТОВ «Німецьке Індустріальне Представництво» (акти впровадження від 06.05.2009 р., 19.05.2009 р. та 27.03.2009 р.);

- *навчальному процесі* – при викладанні навчальних дисциплін і спецкурсів «Кримінальне право (Загальна та Особлива частини)», «Кваліфікація злочинів, підслідних ОВС», «Кримінологія», «Актуальні питання кримінального права», «Господарське право», «Банківське право», «Фінансове право», «Судова бухгалтерія», що викладаються для курсантів, студентів та слухачів магістратури і курсів підвищення кваліфікації, а також при підготовці дипломних та магістерських робіт з кримінального права, кримінології, кримінального процесу та криміналістики і положень, що стосуються захисту прав суб'єктів господарювання при вчиненні дій, пов'язаних з використанням документів у сфері господарської діяльності.

Результати дослідження впроваджено у навчальний процес Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ та Київського національного університету внутрішніх справ (акти впровадження від 13.01.2009 р. та 07.04.2009 р.).

Апробація результатів дисертації. Результати та висновки роботи доповідалися автором на 11 міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, семінарах і круглих столах, серед яких: «Актуальні проблеми протидії незаконному обігу наркотичних засобів і психотропних речовин у сучасних умовах (2007 р., м. Дніпропетровськ)»; «Актуальні проблеми протидії злочинності в Україні» (2008 р., м. Дніпропетровськ); Європейська інтеграція України: проблеми та перспективи (2009 р., м. Кривий Ріг), «Захист прав людини як основа гуманізації суспільства» (2009 р., м. Чернігів), «Проблеми розвитку прикордонних територій та їх участі в інтеграційних процесах» (2009 р., м. Луцьк), «Актуальні проблеми досудового провадження» (2010, м. Дніпропетровськ).

Публікації. Основні положення та висновки дисертації знайшли своє відображення у семи наукових статтях, опублікованих у виданнях, визначених ВАК України як фахові з юридичних наук, статті у науково-публіцистичному журналі та 11 тезах доповідей.

Структура дисертації визначається метою та завданням дослідження і складається із вступу, трьох розділів, які об'єднують вісім підрозділів, висновків, додатків та списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації – 259 сторінок, із яких: основний текст – 185 сторінок, додатки – 48 сторінок, список використаних джерел (241 найменування) – 26 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження; вказується на зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначається мета, завдання дослідження, його об'єкт і предмет, використані методи та емпірична основа, формулюються основні теоретичні положення, які обумовлюють наукову новизну, визначається практичне значення одержаних результатів та їх апробація.

Розділ 1. «Поняття та ознаки документів як предметів злочинів та їх кримінально-правове значення» складається з двох підрозділів, присвяченим поняттю, ознакам та видам документів, що мають загальноправове та кримінально-правове значення.

У *підрозділі 1.1. «Поняття та ознаки документів у кримінальному праві»* здійснено огляд законодавства та монографічної літератури за темою дослідження. Основну увагу приділено дослідженню змісту та ознак документа, співвідношенню поняття «документ» у загально-правовому та кримінально-правовому значенні. Здійснено історико-правовий екскурс щодо введення в обіг поняття «документ» у значенні письмового свідоцтва, а також розглянуто трактування цього поняття як у вузькому, так і широкому значеннях.

В Україні визначення документа міститься в трьох законах України та чотирьох ДСТУ. Для з'ясування кримінально-правового поняття документа автором визначено поняття документа в його загально-правовому розумінні. Документом є інформація, зафіксована на матеріальному носії, основною функцією якого є зберігання та передавання її у часі та просторі. Ознаками документа є: речовинна форма, зазначена в законах як матеріальний носій; наявність смислового змісту; знаковість; приналежність для сприйняття інформації у часі та просторі з метою суспільного використання і зберігання.

Автором здійснено класифікацію документів за ознаками змісту: приналежністю для сприйняття, каналом сприйняття інформації, ступенем поширеності, способом документування.

У підрозділі здійснено порівняльно-правовий аналіз поняття «документ» у кримінальному законодавстві країн СНД, Республіки Польща, Швеції, Данії, США. Наявність у КК цих країн таких норм-дефініцій можна визначити як позитивне явище законотворчої техніки, що сприяє правильній кваліфікації злочинів, у яких документи є предметом їх вчинення.

Запропоновано авторське визначення документа в кримінально-правовому аспекті, де документ повинен мати юридичну силу і засвідчувати який-небудь факт, що має правове значення.

Проаналізовано також види документів, що передбачені КК України, при цьому особливу увагу приділено тим з них, що безпосередньо зазначені в диспозиціях кримінально-правових норм у сфері господарської діяльності, які можуть бути предметом вчинення злочинів (документи на переказ – ст. 200; проїзні документи і документи на перевезення вантажу – ст. 215; документи, що

відображають господарську чи фінансову діяльність – ст. 221; документи, що подаються для реєстрації випуску цінних паперів – ст. 223¹; приватизаційні документи – ст. ст. 233, 234, 235).

У підрозділі 1.2. "Документи як предмет злочинів та їх кримінально-правове значення" доводиться, що документ як предмет злочину у сфері господарської діяльності є самостійною ознакою складу злочину у ряді випадків предмет злочину входить у предмет суспільних відносин, що охороняється кримінальним законом, а в інших випадках вони не співпадають, а отже предмет злочину виконує самостійну роль.

Аналізуючи норми кримінального законодавства, автор поділяє документи на справжні (дійсні та недійсні) та підроблені. Вони можуть бути одержані законним чи незаконним шляхом та матеріалізуються у вигляді оригіналів, дублікатів та копій. Такі документи виступають предметами злочинів у сфері господарської діяльності як: паперові та електронні; документарні та бездокументарні; офіційні та неофіційні; цінні та бухгалтерські; видані державними органами та юридичними чи фізичними особами; забезпечені державою чи юридичною особою; іменні та на пред'явника; майнові та грошові, що враховується при кваліфікації господарських та інших суміжних складів злочинів.

Дисертант приєднується до пануючої у вітчизняній кримінально-правовій доктрині тези про те, що всі документи поділяються на офіційні та неофіційні (приватні). У роботі зазначається відсутність єдності думок щодо визначення поняття «офіційний документ». У зв'язку з цим автором на основі узагальнення положень чинного законодавства, теорії кримінального права, а також правозастосовної практики вважається, що офіційним є документ, який має такі обов'язкові ознаки: містить на будь-яких носіях інформацію; засвідчує факти, що мають юридичне значення; створений уповноваженою на те державою юридичною або фізичною особою; має встановлену законом чи іншим нормативним актом форму та реквізити; підпадає під дію системи реєстрації, строгої звітності і контролю за обігом. Водночас акцентується увага на тому, що поняття, які вживаються в законодавстві України, повинні сприяти однозначному тлумаченню у різних галузях права та правозастосовної діяльності. Зокрема зазначається, що в КК деяких зарубіжних країн (наприклад, КК Республіки Болгарія) використовуються такі терміни, як «офіційний документ», «недійсний документ», що є позитивним і доцільним при класифікації документів, які мають кримінально-правове значення, при визначенні та кваліфікації злочинів у сфері господарської діяльності.

У підрозділі також аналізуються види документів, що використовуються при вчиненні злочинів, в тому числі у сфері господарської діяльності за такими критеріями: найменуванням (заяви, інструкції, протоколи та ін.); походженням (службові та особисті інструкції, протоколи тощо); місцем створення (внутрішні, зовнішні та ін.); призначенням (організаційні, розпорядчі, обліково-фінансові,

господарсько-договірні та ін.); напрямком (вхідні й вихідні); формою (стандартні й нестандартні); строками виконання (звичайні безстрокові, термінові й дуже термінові); ступенем гласності (секретні й несекретні); стадіями створення (оригінали, копії й витяги); складністю (прості і складні); строками зберігання (постійного, тривалого і тимчасового зберігання); технікою відтворення (рукописні й відтворені механічним способом); носієм інформації (оформлені на папері, диску, фотоплівці та ін.).

Розділ 2. «Кримінально-правова характеристика документів як предметів злочинів у сфері господарської діяльності» складається з трьох підрозділів, у яких здійснено класифікацію, визначено властивості та відмежовано документи як предмети злочинів від їх засобів у сфері господарської діяльності.

У підрозділі 2.1. «Класифікація документів як предметів злочинів у сфері господарської діяльності» автор констатує відсутність поглиблених кримінально-правових досліджень питань, пов'язаних з предметами окремих видів злочинів в залежності від їх особливостей, зокрема злочинів у сфері господарської діяльності, що вчинюються з використанням документів.

Для вирішення цього завдання дисертант на основі аналізу злочинів у сфері господарської діяльності, предметом яких виступають документи, обґрунтував критерії для класифікації цих суспільно небезпечних діянь. Такі критерії, на думку автора, обумовлюється особливостями зв'язку документів як предметів зазначених злочинів за: 1) видовим та безпосереднім об'єктами посягання; 2) предметом злочину (основний, додатковий, опосередкований); 3) характером та обсягом злочинних дій з приводу предмету або впливу на останній; 4) формою вини, мети і мотиву з приводу поводження з предметом злочину; 5) ознаками винних – як суб'єктів господарювання або осіб, для яких така діяльність не є основною функцією.

На підставі аналізу кримінально-правових норм розділу VII Особливої частини «Злочини у сфері господарської діяльності», автор дійшов висновку, що документи як предмети цих злочинів розподіляються на такі види: а) підроблені гроші (ст. 199); б) валютні цінності, виручка в іноземній валюті (ст.ст. 201, 207); в) валютні рахунки (ст.208); г) кошти, бюджетні кошти (ст.ст. 209, 210, 211); г) ліцензії, цінні папери, підроблені цінні папери (ст.ст. 202, 213, 224, 232¹, 232², 234); бухгалтерські, облікові платіжні (ст.ст. 200, 221); д) інші документи (ст.ст. 200, 201, 202, 206, 213, 216, 223, 223¹, 223², 233, 235 КК України).

Особливу увагу автор приділяє зростанню останнім часом криміналізованих господарських діянь, в яких інформаційна складова визнається предметом цих злочинів, що обумовлюється вживання законодавцем при формулюванні таких складів злочинів конструкцій "недостовірна інформація" (ст.ст. 209¹, 222, ст.232²), "недостовірні відомості" (ст. 220, 223¹) "інсайдерська інформація" (ст.232¹) та ін., з чим не можна погодитись. Автор вважає, що інформація у господарських злочинах не є їх об'єктом або предметом, адже вона фактично завжди матеріалізується через документи як предмети конкретних суспільно небезпечних

діянь у сфері господарювання.

У роботі відзначається, що на відміну від КК України зарубіжне кримінальне законодавство більш спрямовано на запобігання злочинів, пов'язаних із підробленням документів. Так, у багатьох КК країн Європи злочини, що виразилися у підробці та використанні підроблених документів (Болгарія, Данія, Нідерланди, ФРН, Польща, Франція, Швейцарія, Швеція), взагалі розташовані у самостійних розділах (главах). Така превенція має особливе значення щодо злочинів у сфері господарської діяльності та пояснюється тим, що сучасна економічна система в Європі склалася вже в 50-60 роках ХХ ст., і це дало змогу забезпечити належну законодавчу базу, визначити найбільш суспільно небезпечні діяння та визначити документи однією із головних ознак господарських складів злочинів. В Україні ж економічні реформи почалися тільки наприкінці 80-х років ХХ ст., а реформування у сфері банківської, фінансової, господарської діяльності тривають і досі.

У підрозділі 2.2. *«Властивості документів як предметів злочинів у сфері господарської діяльності»* досліджено властивості документів як предметів злочинів у сфері господарської діяльності, яким притаманні ознаки, що обумовлюють розподіл документів на види залежно від їх ролі у складі злочину, зокрема за: 1) фізичними якостями; 2) сферами господарської діяльності; 3) формами власності; 4) функцією; 5) стадією реалізації; 6) статусом; 7) ступенем формалізації; 8) категорію доступу; 9) колом користувачів.

Дисертант на основі аналізу злочинів у сфері господарської діяльності виявив пряму залежність між властивостями документів і вчинюваними з їх приводу або впливу на них діяннями. Значну увагу приділено тим видам суспільно небезпечних діянь, що пов'язані зі справжніми або підробленими документами, оскільки з'ясування саме цих ознак предметів злочинів має важливе значення для кваліфікації останніх при викраденні, приховуванні, втраті, ухиленні від надання, знищення і пошкодження, придбання, збуті, видачі, використанні документів.

На думку дисертанта, доцільно уніфікувати опис окремих ознак господарських злочинів, для чого у ст. 209¹ КК України слова «умисне неподання» та «несвоєчасне подання» замінити поняттям «ухилення», яке охоплює всі різновиди невиконання особою своїх обов'язків.

У роботі обґрунтовується недоцільність надмірної деталізації ознак об'єктивної сторони складів злочинів, передбачених ст.ст. 158, 199, 200, 216, 217, 221, 224 КК. Зокрема, у назві та диспозиціях зазначених статей вказується три форми підроблення документів – «фальсифікація», «виготовлення», «підробка». У назві та диспозиціях ч. 2-3 ст. 158, ч. 1 ст. 199, ст.ст. 200, 216, 217, 221, 224 КК України терміни «фальсифікація», «виготовлення», «підробка» пропонується замінити на «підроблення», що полегшить застосування положень цих статей КК України, сприятиме правильній кваліфікації цих злочинів та індивідуалізації покарання. Поняттям «підроблення документів» охоплюються «фальсифікація», «виготовлення», «підробка» як способи дій при впливі на предмет злочину.

На думку автора, придбання деяких підроблених документів з метою їх подальшого використання (збуту) потребує криміналізації у зв'язку з великою суспільною небезпекою цього діяння, що підтверджується зарубіжним досвідом (КК ФРН, Казахстану).

Властивості документів як предметів господарських злочинів дозволяють зробити висновок про наявність або відсутність конкретного складу злочину, характеристики документів можуть слугувати підставою для відмежування злочинних дій від незлочинних, кількісні характеристики цих предметів впливають на кваліфікацію господарських злочинів.

У підрозділі 2.3. «Відмежування документів як предметів злочинів від засобів вчинення злочинів у сфері господарської діяльності» зазначається, що в науці кримінального права питання про предмет злочину є дискусійним та вимагає його відмежування при кваліфікації господарських злочинів від засобів їх вчинення. Автором з'ясовано, що за даними опитування при кваліфікації злочинів, вчинених із використанням документів, на практиці виникають певні труднощі, оскільки документи часто виступають в якості різних ознак злочину, а саме: предметом – ст.ст. 200, 215, 221, 223¹, 233, 234, 235, а також засобом – ст.ст. 201, 212, 212¹ КК України. Проблема ускладнюється ще й тим, що матеріали кримінальних справ про злочини у сфері господарської діяльності взагалі насичені великою кількістю документів.

За результатами анкетування працівників державної служби боротьби з економічною злочинністю і співробітників підрозділів досудового слідства та суддів, встановлено, що найбільш складними для доказування, та найбільшою кількістю помилок у слідчій, судовій практиці є питання, пов'язані з визначенням та відмежуванням документів як предметів господарських злочинів від засобів їх вчинення. Такі труднощі, як відзначили респонденти, виникають при визначенні документів як предмету злочинів у ст. 208 – 29 %, ст.ст. 223, 223¹, 224 – 37 %, при визначенні засобів вчинення злочинів у ст.ст. 207, 208, 209, 209¹ – 13 %, ст. 221 – 15 %, ст.ст. 231, 232, 232¹, 232² – 14 %, при відмежування предмету від засобів у ст. 221 – 49 %, ст. 223¹ – 29 %. Ситуація ще більше ускладнюється у 57 % випадків, коли кваліфікація здійснюється за наявності сукупності злочинів.

Розділ 3. «Види документів як предметів злочинів у сфері господарської діяльності» складається з трьох підрозділів, присвячених розгляду документів, які дисертант поділяє на такі види як: а) гроші і цінні папери; б) бухгалтерські, облікові і платіжні документи; в) інші документи.

У підрозділі 3.1. «Гроші і цінні папери як предмет злочинів у сфері господарської діяльності» автор, відзначаючи, що поняття «гроші» відсутнє у чинному законодавстві, враховуючи еволюційний розвиток грошових засобів - грошей як предметів вчинення господарських злочинів засвідчує усталену тенденцію щодо збільшення та домінування у сучасних фінансово-правових відносинах безготівкової форми розрахунків (платіжних доручень, акредитивів, розрахункових чеків, розрахунків за інкасо тощо), а також інших розрахунків

передбачених чинним законодавством). А отже, розглядає їх як особливий вид розрахункових документів, тим більше, що вони містять переважно більшість ознак та реквізитів які притаманні офіційним документам. Таким чином гроші є предметом злочинів у сфері господарської діяльності та передбачені у ст. 199, ст.ст. 201, 207 (виручка в іноземній валюті), ст. 209 (кошти), ст.ст. 210, 211 (бюджетні кошти).

Визначаються види та класифікація цінних паперів, аналізуються форми розрахунків між юридичними особами та за участю фізичних осіб, які пов'язані зі здійсненням ними підприємницької діяльності за допомогою розрахункових документів в електронному або паперовому вигляді. Під терміном «цінні папери» слід розуміти письмові грошові документи, що свідчать про наявність певних взаємних прав і обов'язків між особою, що їх випустила, і особою, яка їх придбала. Цінні папери згадуються та виступають як предмет злочинів у ст.ст. 199, 202, 223¹, 223², 224, 232¹, 232², 234 КК України.

Розрахункові документи, що перебувають в обігу при здійсненні платіжних розрахунків, є офіційними, а також можуть бути предметом злочинів, передбачених ст.ст. 199, 200, 207, 209, 210, 211 КК України. На підставі вивчення кримінальних справ встановлено, що предметом злочину є: у 33,2% випадків – офіційні документи, що використовуються при платіжних розрахунках (платіжні доручення, розрахункові чеки та ін.); у 38,8 % – гроші (паперові та електронні); у 28,0 % – цінні папери (акції, векселі, облигації, сертифікати та ін.), які у 14,4 % випадків можуть бути як засобом вчинення злочину та у 4,5 % – як предметом і засобом.

У підрозділі 3.2. «Бухгалтерські, облікові і платіжні документи як предмет злочинів у сфері господарської діяльності» під бухгалтерським документом розуміється зафіксована на матеріальному носії інформація в грошовому виразі про майно, обов'язок організації та їх русі. З приводу кримінально-правового значення бухгалтерські документи як предмети злочинів вказані у ст. 221 КК України. Дисертант доводить, що бухгалтерські документи (ст. 221 КК) є основним джерелом інформації для контролю за дотриманням законодавства України суб'єктами господарювання при здійсненні ними господарських операцій та їх діяльністю, наявністю і рухом майна та зобов'язань, використанням матеріальних, трудових та фінансових ресурсів відповідно до затверджених норм і кошторисів, що є доказами при розслідуванні злочинів у сфері господарської діяльності і розгляді справ у суді. Порушення правил бухгалтерського обліку, підроблення бухгалтерських документів ставлять під загрозу майнові інтереси кредиторів, інвесторів, акціонерів та інших осіб.

У ряді статей розділу VII «Злочини у сфері господарської діяльності» Особливої частини КК України хоча і не зазначаються бухгалтерські документи як ознака складу злочину, але за змістом норм, що містяться в них, вони можуть бути використані при вчиненні злочину, пов'язаного з порушенням правил бухгалтерського обліку (ст.ст. 205, 209, 212, 218, 219, 223¹ та ін. КК України).

Автор вважає невиправданим відсутність в КК України норми, яка передбачає відповідальність за порушення правил бухгалтерського обліку, адже подібні діяння пропонувались у Модельному кримінальному кодексі як рекомендаційному законодавчому акті країн-учасниць СНД та передбачені КК Естонії, Казахстану, Латвії, ФРН і Швейцарії. Враховуючи значну суспільну небезпеку порушень правил бухгалтерського обліку в сучасній господарській діяльності та законодавчий досвід ряду зарубіжних держав, автор вважає за доцільне доповнити КК України статтею 212² «Порушення правил бухгалтерського обліку».

Виділено основні групи бухгалтерських, облікових та платіжних документів: платіжні картки, авізо, інкасові доручення, касові та товаросупроводжувальні документи, документи з оплати праці. Цю групу документів розглянуто автором окремо від інших документів, що використовуються при вчиненні злочинів у сфері господарської діяльності, у зв'язку з тим, що у 83,6 % випадків вони використовуються як предмет і засіб вчинення злочину.

До первинних облікових документів відносяться банківські розрахункові документи. Вони можуть бути предметом злочину, передбаченого ст. 200 КК України.

Платіжні документи – це будь-які документи, які використовуються у грошових розрахунках за товари, виконані роботи, надані послуги та по інших платежах, які можуть використовуватися як для безготівкових, так і для готівкових розрахунків.

У підрозділі 3.3. «Інші документи, що є предметом злочинів у сфері господарської діяльності» розглянуто диспозиції ст.ст. 200, 201, 202, 206, 213, 216, 223, 223¹, 223², 233, 235 КК України, в яких «інші документи» є предметом злочину.

До таких документів у сфері господарської діяльності дисертант відносить різні установчі документи, реєстраційні картки, проспект випуску цінних паперів та інші документи (акцизні марки, митні декларації, накладні, сертифікати якості тощо), які можуть бути використані як предмет вчинення злочинів у сфері господарювання.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення комплексного наукового завдання, що виявилось у з'ясуванні поняття, сутності, ознак та класифікації документів як предметів злочинів у сфері господарської діяльності та розробці науково обґрунтованих рекомендацій для кваліфікації цих злочинів та вдосконалення кримінального законодавства.

Термін «документ» розглянуто у загальноправовому та кримінально-правовому значеннях та визначено його загальні і спеціальні ознаки. Документом у кримінально-правовому значенні є матеріальний носій із зафіксованою на ньому

інформацією, який повинен володіти юридичною силою й засвідчувати який-небудь факт, що має правове значення.

Документи можуть бути одержані законним чи незаконним шляхом, що враховується при кваліфікації господарських та інших суміжних складів злочинів та визначаються за такими критеріями: найменуванням, походженням, місцем створення, призначенням, напрямком, строками виконання, обмеженістю доступу, стадіями створення, складністю, строками зберігання, технікою відтворення, носієм інформації.

Доведено важливе кримінально-правове значення розподілу документів як предметів злочинів у сфері господарської діяльності за такими видами як офіційні та неофіційні (приватні). Офіційний документ – це такий матеріальний носій, що походить (видається) державними органами, органами місцевого самоврядування та іншими компетентними організаціями, який має встановлені законодавством реквізити, і містить інформацію, що має юридичне значення. Приватними вважаються документи складені приватними особами та виходять від них.

На підставі аналізу законодавства, теорії і практики обґрунтовано, що документи як предмети злочинів у сфері господарської діяльності поділяються на справжні (дійсні та недійсні) й підроблені.

Запропоновано класифікацію документів як предметів господарських злочинів, що здійснюється за такими критеріями: *за характером суспільних відносин, пов'язаних з видовим і безпосереднім об'єктами*: у сфері обігу грошей, цінних паперів та інших документів; у сфері державного регулювання переміщення товарів та інших предметів через митний кордон України; у сфері кредитно-фінансової, банківської і бюджетної систем; у сфері підприємництва; у сфері банкрутства; у сфері приватизації державного та комунального майна; у сфері валютного регулювання; *за видами предметів*: документом як основним предметом (ст.ст. 199-201, 203¹, 207-209¹, 210-212¹, 215, 216, 218, 220-223¹, 223², 224, 231-232¹, 232², 233-235); документом як додатковим предметом (ст. 202, 203, 213); документом як опосередкованим предметом (ст.ст. 206, 219); *за характером та обсягом злочинних дій з приводу предмета або впливу на останній*: підробка, пошкодження, знищення, приховування та ін.; *за суб'єктами поводження з документами як предметами злочинів*: загальними (громадянами-підприємцями) або спеціальними – службовими особами суб'єктами господарювання (207, 208, 209¹, 210-212¹, 218-223¹, 223², 232, 232¹, 232², 233, 235); *за формою вини, мети і мотиву з приводу поводження з предметом злочину*.

Кримінально-правове значення документів як предметів злочинів у сфері господарської діяльності має специфічні відмінності залежно від сутності їх ролі у конкретних складах злочинів в КК України: документів на переказ (ст. 200), проїзних документів і документів на перевезення вантажу (ст. 215); б) документів, що відображають господарську чи фінансову діяльність (ст. 221); в) документів, які подаються для реєстрації випуску цінних паперів (ст. 223¹); г) приватизаційних документів (ст.ст. 233, 234, 235) та інші, що сприяє кримінально-правовому

аналізу відповідних суспільно небезпечних діянь.

Водночас дисертант дослідив особливості документів як додаткових предметів господарських злочинів: *ліцензій* (ст.ст. 202, 213), *угод* (ст. 206) тощо.

Кримінально-правові властивості документів як предметів господарських злочинів полягають у тому, що вони можуть відігравати різну роль у вчиненні злочинів залежно від сфер господарювання, наявності специфічних ознак якими наділений документ.

Теорія та правозастосовна практика показує, що особливості документів як предметів злочинів у сфері господарської діяльності, обумовлюють різні за своєю формою та характером суспільно-небезпечні діяння (використання, ухилення від надання, знищення, пошкодження, приховування, придбання, збут та ін.), що впливає як на конструювання цих складів злочинів, так і законодавчу техніку їх формулювання. Вказані та інші форми злочинної поведінки стосуються як справжніх так і підроблених документів, які в свою чергу впливають на кваліфікацію господарських злочинів, а також сприяють їх відмежуванню від інших злочинних діянь (злочинів проти власності, злочинів у сфері службової діяльності тощо).

Зважаючи на особливу складність та важливість питання щодо співвідношення предметів господарських злочинів і *засобів їх вчинення*, до яких дисертант відносить митні і податкові декларації, контракти, коносаменти, товарно-супровідні документи, дозволи відповідних державних органів, свідоцтва на право вивезення історичних та культурних цінностей з території України; розрахунки, бухгалтерські звіти і баланси тощо дозволили внести пропозиції з приводу відмежування вказаних ознак об'єктивної сторони цих злочинів.

Документ як предмет злочинів у сфері господарської діяльності – це створений і складений особою за встановленою відповідними нормативними актами формою матеріальний носій із зафіксованою на ньому інформацією з необхідними реквізитами, що стосується фінансової, податкової, бюджетної, банківської, підприємницької та іншої господарської діяльності, має відповідний статус, певне коло користувачів та юридичне значення у сфері господарської діяльності, а також є самостійною ознакою цих злочинів.

У дисертації обґрунтовано висновок, що документи як предмети злочинів у сфері господарської діяльності розподіляються на такі види: *1) гроші і цінні папери; 2) бухгалтерські, облікові і платіжні документи; 3) інші документи.*

Дисертантом для правильної кваліфікації діянь у сфері господарської діяльності, вчинюваних із використанням документів, вироблені рекомендації для підрозділів досудового слідства та державної служби боротьби з економічною злочинністю органів внутрішніх справ щодо виявлення та розслідування злочинів у сфері господарської діяльності, вчинених з використанням документів, та особливостей їх кваліфікації.

Пропозиції для вдосконалення КК України:

- у примітці до ст. 158 КК України дати наступне поняття документа: «Документ – це створений людиною матеріальний носій із зафіксованою на ньому інформацією, що має юридичне значення, складений за встановленою нормативним актом формою та володіє необхідними реквізитами»;

- в складах злочинів, передбачених ч. 2, 3 ст. 158, ч. 1 ст. 199, ст.ст. 200, 216, 217, 221, 224 КК України, слова «фальсифікація», «виготовлення», «підробка» замінити терміном «підроблення».

- пропонується до КК України включити наступну статтю:

«Стаття 212². Порухення правил бухгалтерського обліку

1. Ухилення від ведення бухгалтерського обліку в порядку, встановленому законодавством України, або внесення в бухгалтерські і фінансові документи завідомо помилкової інформації про господарську і фінансову діяльність організації, а також викрадення, знищення, пошкодження або приховування бухгалтерських і фінансових документів, якщо ці дії вчинені з корисливої або іншої особистої зацікавленості і заподіяли велику шкоду громадянам, організаціям або державі, –

караються штрафом від п'ятисот до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до п'яти років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

2. Ті самі дії, якщо вони вчинені повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або заподіяли особливо велику шкоду, –

караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років з конфіскацією майна.

Примітка. Під великою шкодою слід розуміти суми збитків, які в три тисячі і більше разів перевищують установлений законодавством неоподаткований мінімум доходів громадян, під особливо великим розміром коштів слід розуміти суми збитків, які в п'ять тисяч і більше разів перевищують установлений законодавством неоподаткований мінімум доходів громадян».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Буртовой М. О. Кримінально-правове поняття й ознаки охоронюваного офіційного інформаційного обігу / М. О. Буртовой // Право і суспільство : науковий журнал. — 2008. — № 5. — С. 53–58.

2. Буртовой М. О. Кримінально-правові засоби запобігання злочинам у сфері господарської діяльності, що вчиняються з використанням документів / М. О. Буртовой // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ : збірник наукових праць. — 2009. — № 1. — С. 173–177.

3. Буртовой М. О. Кваліфікація злочинів, предметом або засобом яких є офіційний документ / М. О. Буртовой // Адвокат. — 2009. — № 7 (106) — С. 35-37.

4. Буртовой М.О. Поняття і класифікація офіційної документованої інформації як предмету кримінально-правової охорони / М. О. Буртовой // Право і суспільство : науковий журнал. — 2009. — № 5 — С. 94–99.

5. Буртовой М. О. Поняття офіційного документа в кримінальному праві при вчиненні злочинів у сфері господарської діяльності / М. О. Буртовой // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ : збірник наукових праць. — 2009. — № 4 (46) — С. 175–185.

6. Буртовой М. О. Кримінально-правове значення та види бухгалтерських документів при вчиненні злочинів у сфері господарської діяльності / М. О. Буртовой // Адвокат. — 2009. — № 10 — С. 38-42.

7. Буртовой М.О. Властивості документів як предметів злочинів у сфері господарської діяльності / М. О. Буртовой // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ : збірник наукових праць. — 2010. — № 3. — С. 239–246.

8. Буртовой М.О. Документ як засіб вчинення злочину в економічній сфері / М. О. Буртовой // Влада. Людина. Закон : юридичний науково-публіцистичний журнал. — 2007. — № 6. — С. 31–33.

9. Буртовой М. О. Документ як засіб вчинення злочину у сфері господарської діяльності / М. О. Буртовой // Проблеми запобігання злочинності в органах і установах виконання покарань : Зб. матер. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 21 груд. 2006 р.). — Чернігів : Чернігівськ. юрид. коледж Держ. департаменту України з питань виконання покарань, 2007. — С. 16–18.

10. Буртовой М. О. Кримінальна відповідальність за підробку рецепта на придбання наркотичних засобів у кримінальному законодавстві України, Росії та Киргизії / М. О. Буртовой // Актуальні проблеми протидії незаконному обігу наркотичних засобів і психотропних речовин у сучасних умовах : Матер. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 12 жовт. 2007 р.). — Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2007. — С. 78-84.

11. Буртовой М. О. Бухгалтерские документы как предмет и средство совершения преступления в сфере хозяйственной деятельности (зарубежный опыт) / М. О. Буртовой // Актуальні питання підвищення ролі громадськості в процесі виправлення та ресоціалізації осіб, які відбувають покарання в органах та установах державної кримінально-виконавчої служби України : матер. Міжвуз. наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 15 квіт. 2008 р.). — Чернігів : Чернігівськ. юрид. коледж Держ. департаменту України з питань виконання покарань, 2008. — С. 115-118.

12. Буртовой М. О. Поняття документа в кримінальному праві: кримінально-правове дослідження / М. О. Буртовой // Актуальні проблеми протидії злочинності в Україні : матер. Наук.-практ. семінару (м. Дніпропетровськ, 21 березня 2008 р.). — Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2008. — С. 41–44.

13. Буртовой М. О. Гроші та цінні папери як предмет злочину і проблеми доказування / М. О. Буртовой // Слідча діяльність : проблеми теорії та практики : Матер. наук.-практ конф. та круглого столу (м. Дніпропетровськ, 22 і 26 трав. 2008 р.). — Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2008. — С. 48–51.

14. Буртовой М. О. Кримінально-правова протидія злочинам у сфері господарської діяльності, що вчиняються з використанням документів / М. О. Буртовой // Європейська інтеграція України: проблеми та перспективи : матер. І Всеукр. наук. Конф. студентів, аспірантів та молодих учених (м. Кривий Ріг, 29 жовт. 2008 р.). — Кривий Ріг, 2009. — С. 142–144.

15. Буртовой М. О. Інші документи, що є предметом або засобом вчинення злочинів у сфері господарської діяльності / М. О. Буртовой // Захист прав людини як основа гуманізації суспільства : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 10 квіт. 2009 р.). — Чернігів : Чернігівськ. держ. ін-т права, соціальних технологій та права, 2009. — С. 185–188.

16. Буртовой М. О. Значення розподілу документів при кваліфікації злочинів у сфері господарської діяльності / М. О. Буртовой // Проблеми розвитку прикордонних територій та їх участі в інтеграційних процесах : VI Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Луцьк, 15-16 жовт. 2009 р.). — Луцьк : Волинськ. Нац. ун-т ім. Лесі України, 2009. — С. 165-169.

17. Буртовой М. О. Класифікація документів, що мають кримінально-правове значення при кваліфікації злочинів у сфері господарської діяльності / М. О. Буртовой // Актуальні проблеми реформування кримінально-процесуального законодавства : матер. круглого столу (м. Дніпропетровськ, 29 травня 2009 р.). — Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2010. — С. 127-130.

18. Буртовой М.О. Оперативно-розшукова характеристика злочинів у сфері господарської діяльності, що вчиняються з використанням документів, як чинник впливу на громадську безпеку / М. О. Буртовой // Актуальні проблеми протидії правопорушенням та злочинам у сфері громадської безпеки : матер. Міжнар. наук.-практ конф. (м. Дніпропетровськ, 23-24 жовтня 2009 р.). — Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2009. — С. 119–123.

19. Буртовой М. О. Класифікація злочинів, пов'язаних з незаконним обігом документів у сфері господарської діяльності / М. О. Буртовой // Актуальні проблеми охорони громадського порядку та досудового провадження : матер. наук.-практ. конф-й і круглих столів (Дніпропетровськ, 2009-2010). — Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2010. — С. 147-150.

АНОТАЦІЇ

Буртовой М.О. Документ як предмет злочинів у сфері господарської діяльності. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право. – Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Дніпропетровськ, 2010.

Дисертація є першим в Україні з моменту набрання чинності КК України 2001 року монографічним дослідженням видів документів, що є предметом вчинення злочинів у сфері господарської діяльності.

Розглядаються основні підходи до нормативного закріплення документа у чинному національному кримінальному законодавстві. Досліджуються основні термінологічні та змістовні аспекти визначення поняття «документ». Розглянуто питання про документ як предмет або засіб вчинення злочину у сфері господарської діяльності. Надано авторське визначення поняття «документ» та його окремих різновидів, зокрема «офіційний документ».

Розроблено та внесено пропозиції щодо вдосконалення кримінального законодавства України та практики його застосування.

Ключові слова: документ, документ як предмет вчинення злочину, сфера господарської діяльності, офіційний документ.

Буртовой М.А. Документ как предмет преступлений в сфере хозяйственной деятельности. – Рукопись.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. – Днепропетровский государственный университет внутренних дел, Днепропетровск, 2010.

Диссертация представляет собой первое в Украине с момента вступления в силу УК Украины 2001 г. монографическое исследование документа в качестве предмета совершения преступления в сфере хозяйственной деятельности. Рассматриваются основные подходы к нормативному закреплению понятия «документ» в национальном уголовном законодательстве. Изучен положительный опыт регламентации уголовной ответственности за подделку документов и их использование в законодательстве отдельных зарубежных стран. Рассматриваются отличие документа в качестве предмета преступления от средства его совершения, признаки документа как предмета преступления. Дается авторское определение понятий «документ», «документ в уголовном праве», «документ как предмет преступления в сфере хозяйственной деятельности», «официальный документ». При этом учитывается, что в современных условиях документ может выступать как в традиционном бумажном виде, так и в электронном.

Проведен системный анализ терминологии, используемой законодателем для описания действий по подделке документов в разных нормах УК («фальсификация», «изготовление», «подделка»); доказано, что наиболее приемлемым из названных является термин «подделка»; учитывая требование единства терминологии в пределах хотя бы одного нормативного акта и требование построения понятийного аппарата на национальной основе, предложены ряд изменений отдельных норм УК. Приводятся аргументы в пользу необходимости усиления уголовной ответственности за нарушение правил бухгалтерского учета.

В связи с этим, учитывая существенную общественную опасность нарушений правил бухгалтерского учета в современной хозяйственной деятельности и законодательный опыт ряда зарубежных государств, нам представляется целесообразным в УК Украины ввести статью 212² КК, которая предусматривала бы ответственность за такое действие.

В результате проведенного исследования сформулированы теоретические выводы и предложения по усовершенствованию уголовного законодательства Украины и практики его применения.

Ключевые слова: документ; документ как предмет совершения преступления, сфера хозяйственной деятельности, официальный документ.

Burtovoy M.O. Document as the subject of crime in the sphere of economic activity. – Manuscript.

Thesis for the degree of candidate of legal sciences, specialty 12.00.08 – Criminal Law and Criminology, Criminal Executive Law. – Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs, Dnipropetrovsk, 2010.

The thesis is the first in Ukraine since the entry into force of Code of Ukraine in 2001 monographic study of the documents that serve as the subject of crime in the sphere of economic activity.

The main approaches to strengthening the normative document in the current national criminal legislation. There is the study of basic terminology and substantive aspects of the definition of «document». Thoroughly consider the document as an object or vehicle crime in the sphere of economic activity. We give a definition of copyright «document» and its individual species, in particular «document».

Designed and made suggestions to improve the criminal law of Ukraine and the practice of its application.

Key words: document, document as subject of crime commitment, economic activity, official document.

Відповідальний за випуск –
кандидат юридичних наук *В.Ф. Примаченко*

Підп. до друку 25.10.2010 р. Формат 60x84/16. Гарнітура – Times. Друк. RISO.
Ум.-друк. арк. 0,9. Тираж 100 прим. Замовлення А-111.

Редакційно-видавничий відділ ДДУВС
49005, м. Дніпропетровськ, просп. Гагаріна, 26